

Monisärmäinen julkinen tila

RIDELL, SEIJA, PÄIVI KYMÄLÄINEN & TIMO NYSSÖNEN (2009; toim.). *Julkisen tilan poetiikkaa ja politiikkaa. Tieteidenvälisiä otteita vallasta kaupunki-, media- ja virtuaalituloissa*. 407 s. Tampere University Press, Tampere.

Tätä aidosti monitieteistä kirjaa ei aiheetta palkittu tuoreeltaan. Teoksen laeva näkökulma julkiseen tilaan tehdään selväksi jo otsikossa. Tilan käsitteellä ei viitata vain katuihin, toreihin tai avointa kaupunkitilaa uhkaaviin yksityisiin kauppakeskuksiin. Kirjoittajat pohtivat myös median ja taiteen ”esityksellisiä tiloja” sekä internetin virtuaalisia maailmoja. Tämä käteväntoiminen jako fyysisen kaupunkitilaan, mediatilaan ja virtuaalitulojen jäsennää teoksen kirjoitukset kolmeen osioon. Tarkoituksena on samalla valaista muutoksia, joita media- ja viestintäteknologian kehitys on aiheuttanut erityyppisillä julkisilla foorumeilla limittämällä ja risteyttämällä niitä. Teoksen kirjoittajakaarti koostuu muun muassa antropologeista, kirjallisuustieteilijöistä ja teknologian tutkijoista sekä useasta maantieteilijästä, mediatutkijasta ja oikeustieteilijästä.

Ensimmäisen osion avaa Harri Anderssonin pohdinta urbaanin keskeytyksen uusista ja historiallisista ilmentymistä. Kaupunkisuunnittelun kehityskaaren ja nykyesimerkkien valossa Andersson toteaa ”kaupunkiympäristön urbaaneimman elementin” (s. 46), julkisen tilan, muuttuneen yhä enemmän yksityisen pääoman ja globaalin merkki-kielen dominoimaksi maisemaksi. Musiikintutkija Heikki Uimonen tarkastelee kriittisesti kaupallisten radiokanavien tuottamaa äänimaisemaa, jolla julkisia liikennevälineitä, ravintoloita ja muita tiloja yhä suunnitelmallisemmin kyllästetään. Empiirinen analyysi kyseenalaistaa Doreen Massey (esim. Massey 2008) näkemyksen paikasta erojen kohtaamisten näyttämönä, sillä suomalaisten paikallisradioiden musiikkitarjonta on hämmästyttävän standardisoitua toistuvine artistin ja kappalevalintoineen. Melko lailla päinvastaisiin tu-

loksiin päätyy Päivi Kymäläinen analyysissään ruotsalaisen taiteilijakaksikon (The Barsky Brothers) kekseliään kriittisistä tilataiteellisista teoksista. Vaikka lukija olisiikin Kymäläisen kanssa eri mieltä siitä, että yksityisen ja julkisen jako on ”auttamatta vanhentunut”, on huomio tilan tuottamisesta myös tilapäisten elementtien ja rajojen rikkomisen kautta erittäin tärkeä.

Timo Nyssönen avaa oikeustieteellisesti virittyneen näkökulman graffiteihin, yhteen kiistellyimmistä ”kaupunkipoetiikan” muodoista. Graffitikiistoissa on kyse valtakulttuurin ja alakulttuurin vastakkaisista kauneushanteista sekä itseilmaisun oikeuden ja oikeutuksen rajoituksista. Sananvapauden turvaaminen toteutuu graffitien osalta huonosti. Esimerkiksi Suomessa maankäyttö- ja rakennuslainsäädäntö tarjoaa viranomaisille mahdollisuuden poistaa jopa oman talon (ulko)seinään ilman asianmukaista toimenpidelupaa tehty graffititeos. Kiinnostava on myös Jaakko Stenrosin ja Markus Montolan katsaus pervasiivisiin (kaikkialle ulottuviin) peleihin nykyajan yleistyneenä hupina. Jokapäiväisen toiminnan lomassa ”kaupungin esteradalla” pelatut murhapelit, aarrejahdit ja geokätkennät luovat arkeen leikinomaisuutta muihin tarkoituksiin suunniteltuja paikkoja hyödyntämällä. Kirjoittajien perehtyneisyys aiheeseen vakuuttaa. Silti teknoutopismia lähenevät yleistyvät (mm. väite yleistyneestä ”pelillisestä” suhtautumisesta ”YT-neuvotteluihin täyttämään työelämään”, s. 167) olisivat kaivanneet rinnalleen syvällisempää pohdintaa internet-ajan trendeistä ja uhkakuvista.

Teoksen toisessa osiossa pääpaino on median esityksellisissä tiloissa. Alkajaisiksi puolalainen Marianna Michalowska pohtii erinomaisessa suomennetussa artikkelissaan taiteen suhdetta kaupunkiin eri aikakausien tekstien ja ideologioiden kerrostuneena kudelmana eli palimpsestina. Kirjoittaja ymmärtää Henri Lefebvren (1991) tavoin ”esitetyn tilan” (kaupunki)tilana, jota ihmiset elävät kulttuuristen kuvien, symbolien ja kertomusten kautta – tämän määritelmänkin osalta kirjoitus olisi sopi-

nut paremmin kirjan ensimmäiseen osioon. Michałowski kan esimerkit (muun muassa tulkinnat Sony Centeristä, Berliinin historiallisen Potsdamer Platzin brändätystä maisemasta, tai taiteilija Krzysztof Wodiczkon töistä, jotka yllyttävät ohikulkijoita pohtimaan yhteiskunnallisia ristiriitoja ja ajankohtaisuuksia) ovat innostavaa luettavaa. Epäilemättä osuva on myös huomio, että hätkäyttämään pyrkivät taiteilijan rooli on usein altis poliittisille ja kaupallisille vaikutusyrityksille.

Marja-Leena Hakkarainen tarkastelee metropolien monikulttuurisuutta romaaniaiteen valossa. Hän analysoi New Yorkia Toni Morrisonin ja Don DeLillon, Lontoota Salman Rushdien ja Zadie Smithin, sekä Berliiniä Emine Sevgi Özdamarin ja Wladimir Kaminerin teoksissa. Teokset ovat esimerkkejä kansallisten kirjallisuustraditioiden muuttumisesta ylirajaiseksi kirjallisuudeksi. Hakkaraisen tutkimissa romaaneissa maahanmuuttajien sidos kansallisvaltioon jää ristiriitaiseksi tai ohueksi, sillä heidän identiteettinsä kiinnekohdat löytyvät useammin paikallisesta sosiaalisesta tilasta ja valtiorajat ylittävistä ihmissuhteiden verkostoista.

Mediatutkija Seija Ridell tarkastelee erään tamperelaisen siltakiistan osapuolten näkökantojen esittämistä *Aamulehdessä* 1990-luvun lopulla. Paikallisen valtalehden ”uutistilassa” useita ryhmiä koskenut kiista typistyi kaksinapaiseksi asetelmaksi, jossa vastakkain olivat uutta Tammerkosken ylittävää siltaa vastustaneet aktivistit ja hanketta näkyvimmin puolustanut virkamieskoneisto. Antaessaan eniten palstatilaa virallisten suunnitelmien ja edustuksellisen demokratian ensisijaisuutta korostaville argumenteille *Aamulehti* teki itsestään tärkeän osapuolen tässä ”maankäyttöpelin” episodissa. Varsinkin artikkelin teoriaosuus on hyödyllistä luettavaa maankäyttö- ja suunnittelukiistoista ja niiden uutisoinnista kiinnostuneille tutkijoille.

Teoksen päättävästä virtuaalituloja käsittelevästä osiosta kannattaa lukea Ridellin artikkeli, joka jäsentää onnistuneesti monia maantieteessäkin ajankohtaisia keskusteluja tieto- ja verkostoyhteiskunnasta. Lennättimen keksiminen ja ensimmäisten merenalaisen viestintäkaapelin rakentaminen 1800-luvulla sysäsi käyntiin ”maa-

pallon piuhoittumiskehityksen” (s. 296). Satelliittien, mikrosirujen ja optisten kuitujen myötä maapallon ympärille on kudottu jatkuvasti tihevä ”verkkopussi”. Ridell korostaa, että fyysisten etäisyyksien ajallista kutistumista kuvaava ”tiimalasimalli” ei ota lukuun massamittaisesti leviävien esityksellisten aikatilojen (esimerkiksi uutisvirran ja mainonnan representaatiot tiloista ja paikoista) räjähdysmäistä lisääntymistä. Kaupungeissa erityyppiset teknologiat kietoutuvat yhä läpikotaisemmin ihmisten kanssakäymiseen ja toimintaan. Thriftiläistä (esim. Thrift 2007) ei-esityksellisen teoriaa (onneksi kriittisesti) soveltaen Ridell tarkastelee median ja viestintän roolia osana kaupunkituloja ja niiden käyttöä. On nähdäkseni perusteltua ajatella, että esimerkiksi kännykkäkulttuuri ruokkii vierauden kohtaamattomuutta ja ”kaupunkitilan muutosta sosiaalisen vuorovaikutuksen arenasta yksittäisten, toisistaan irrallisten ja sisäänpäin kääntyneiden vuorovaikutussarekkeiden koosteeksi” (s. 310). Myös kirjan päättävä Pekka Riekkisen kriittinen puheenvuoro ”omaisuusmallin” ja tekijänoikeuskysymysten ylivallassa virtuaalitalan kontrolloinnissa on opettavaista luettavaa jokaiselle media-ajassa kulkevalle.

Monipuolisesti ajankohtainen ja hyvin toimitettu teos on tervetullut suomenkielinen kirja myös maantieteen näkökulmasta. Tieteenalan opetuksessa erityisen relevantteja ovat Ridellin pohdinta virtuaalitalasta sekä kirjan alkupuoliskon artikkelit.

KIRJALLISUUS

- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. 454 s. Blackwell, Oxford.
 Massey, D. (2008). *Samanaikainen tila*. 240 s. Vastapaino, Tampere.
 Thrift, N. (2007). *Non-representational theory*. 325 s. Routledge, Abingdon.

JANI VUOLTEENAHO

*Tutkijakollegium,
Helsingin yliopisto*